

De 'Verheerlijking'

een pleidooi voor goed omgaan met de schepping

Hoe kijken we naar de aarde?

Bij de voorbereiding van deze bezinningsbijeenkomst kwamen we op het thema rentmeesterschap. We hebben de aarde tijdelijk in bruikleen, hoe gaan we er mee om en hoe geven we haar door aan onze kinderen. Dat is te veel voor één bezinningsbijeenkomst.

We kijken voor deze vragen over onze aarde naar een bekend bijbelverhaal en de uitbeelding daarvan in de kunst. Het bepaalt ons uiteindelijk bij de vraag: vanuit welke geloofsovertuiging kijk je naar de aarde?

Het verhaal van de 'verheerlijking'

In de bijbel lezen we over Jezus die de berg opgaat met drie van zijn

discipelen. Daar vindt een paranormaal gebeuren plaats. Mozes en Elia verschijnen, de gedaante van Jezus begint helemaal te schitteren ... en een hemelse stem klinkt die zegt 'Deze is mijn zoon, de geliefde ...'.

Duccio 13de eeuw

Fra Angelico 15de eeuw

Gerard David c.1500

Verbeelding in de kunst

Het wonderbaarlijke gebeuren is door veel schilders weergegeven. Maar het lijkt erop dat er in de Westerse schilderkunst een steeds grotere scheiding komt tussen het aardse en het hemels.

Op het schilderij van Duccio uit de 13de eeuw zien we Jezus, Mozes en Elia alle drie nog op de aarde staan.

Bij Fra Angelico en bij Gerard David uit de 15de en 16 eeuw zien we Mozes en Elia alleen nog in een wolk.

Bij Raphael zweven niet alleen Mozes en Elia maar ook Jezus zelf.

Heel bijzonder is dat Raphael in het onderste tafereel de genezing van een jongen met een soort van epileptische aanvallen schildert. Dat verhaal volgt direct op de 'verheerlijking'.

We lezen dat de discipelen hebben niets kunnen utrichten. Jezus zegt dan tegen de vader van de jongen:

'alles is mogelijk voor wie gelooft ...'

De vader reageert met de bekende woorden:

'ik geloof, kom mijn ongelooft te hulp ...'

Het lijkt erop dat alles draait om geloof en ongelooft. Tegelijkertijd wijken aarde en hemel hier als het ware nog verder uit elkaar.

Jezus, Mozes en Elia zwevend in wolken en licht, daaronder de aarde met mensen gedompeld wanhoop over de ziekte in het jonge aardse leven.

Zouden we nu in de jongen ook het beeld van de aarde kunnen herkennen die haar eigen epileptische aanvallen van vergiftiging ondergaat met rondom de roep om genezing ...?

Geldt nu ook de woorden van Jezus dat alles mogelijk is voor wie gelooft? En zijn wij

Raphael 1517

als de vader die uitroept: ik geloof, kom mijn ongelof te hulp'.

Kán er redding zijn voor de aarde?

Verbeelding op icoon en mozaïek

Op mozaïeken uit de 6de eeuw en op iconen zien we hoe aarde en hemel als het ware met elkaar verbonden worden.

De schoonheid van de schepping

In de oude traditie van de kerk is er opvallend veel aandacht voor paradijs en schepping zoals beschreven in Genesis. De hele schepping, de hele kosmos, wordt gezien als een prachtig goddelijk kunstwerk. In alles is iets van de Schepper verscholen aanwezig. En dat geldt nog het meest van de mens.

In de eerste eeuwen van de kerk was dat nog niet vanzelfsprekend. Er werd toen vaak heel negatief over de wereld geoordeeld. Het materiële en ook het lichamelijke was maar slecht en vergankelijk.

In de Protestantse wereld van mijn opvoeding kwam ik die uitzonderlijk positieve waardering voor mens en wereld ook zo niet tegen. In ieder geval klonk daarin nooit dat de mens van nature goed is, en dat de mens een

Een zeer oude afbeelding op een mozaïek in het St Catharina klooster in de Sinäi , 6de eeuw

soort mede-schepper en mede-kunstenaar naast God is. Die overtuiging bleef levend bij mystici in de marge van de Westerse kerk.

Het bezingen van de schoonheid van de schepping behoort juist tot de kern van de Oosterse weg van geloven.

In de oosterse georiënteerde tradities kerk wordt het niet 'verheerlijking' genoemd maar 'gedaanteverandering' of 'transfiguratie'.

De transfiguratie of gedaanteverandering

In de oude kerk heeft het Bijbelverhaal van de verheerlijking of gedaanteverandering van Jezus heel veel aandacht gekregen.

Dat blijkt al uit het feit dat er in de zesde eeuw hele

bijzondere mozaïeken van zijn gemaakt.

In de kerk van het St. Catharinaklooster in de Sinäi uit de 6de eeuw zien we Jezus in een amandelvormige lichtkrans.

Dit beeld zien we op latere iconen verder uitgewerkt.

De transfiguratie: een aarde in hemels licht

Heel bijzonder is de (wereldberoemde) icoon die door Theophanes de Griek is geschilderd.

We zien daarop nl. hoe het hemelse licht niet alleen Jezus omgeeft, maar ook alles op de aarde een hemelse glans geeft

Het licht vindt z'n weerglans op Mozes en Elia, op de discipelen, en op de planten die als het ware staan voor alles wat er op aarde verder groeit en leeft.

De hele aarde in goddelijk licht ...

Icoon Theophanes, c. 1503

De transfiguratie: een aarde in paradijselijke schoonheid

De volle betekenis van de transfiguratie komt heel bijzonder tot uitdrukking in het 2de grote mozaïek van de Transfiguratie uit de 6de eeuw in de St. Apollinarisbasiliek in Classe, in Ravenna.

Centraal staat het grote kruis.

Het met edelstenen versierde kruis in een hemel van sterren is een symbool van overwinning.

Onderaan de heilige en martelaar Apollinaris aan wie deze kerk is gewijd.

Twaalf schapen staan symbool voor de apostelen.

Basiliek van St Apollinaris, Ravenna in Classe 6de eeuw

Rechts en links in lichtend goud Mozes en Elia.

In het groen links één schaap en rechts twee schapen: de drie discipelen, Johannes, Petrus en Jacobus !
Een mozaïek vol symboliek

De Transfiguratie : een ecologisch gebeuren

Op het mozaïek zien we een paradijselijke omgeving vol groen.

Dat paradijs is de uiteindelijke bestemming van de mens en van de aarde.

De Transfiguratie van Christus is bij uitstek een ecologische gebeurtenis, zo las ik. Want het goddelijke, dat in alles verscholen aanwezig is, zien we oplichten.

Dat óplichten kan ook nú gebeuren als de mens met eerbied omgaat met de schatten van de aarde, met alle dingen. Daar ligt de ecologische uitdaging.

Kiezen voor behoud van de aarde

Mensen hebben de vrije keuze om wetenschap, techniek en kunst in te zetten om de schoonheid in de schepping te zoeken, te bewaren en te herstellen. Anders is er geen goede aarde meer voor volgende generaties.

Die vrije keuze, de vrije wil, is het unieke kenmerk bij uitstek van de mens.

De mens schitterend in goddelijke glans heeft oog voor de schepping

(Over Adam en Eva in het paradijs wordt in de Oosterse traditie van de kerk overigens ook veel positiever gedacht dan in het Westen. De Westerse uitleg van de erfzonde wordt afgewezen).

*'De Eeuwige Schepper die de mens naar zijn evenbeeld geschapen heeft,
legde in de natuur van zijn schepselen de kiem tot het goede,
zodat het goede niet alleen maar van buiten in ons binnen moet komen,
maar ...dat wij het goede uit onze eigen natuur
'als uit een voorraadkamer ' tevoorschijn kunnen halen....
daarom zegt de Heer: 'het Rijk van God is in jullie'*

Het hangt van onze vrije wil af of we vinden wat we zoeken'.

Gregorius van Nyssa, c. 335- c. 395